

PAGINA 3

Stek viert jubileum

PAGINA 5

Populisme en de kerk

PAGINA 8

Koninklijke Bijbels in de Kloosterkerk

VERDER: Overheid als ergste schuldeiser ■ Kleinzoon fietst met opa naar de bron ■ Op jacht naar liefde en geluk ■ Transgender zijn is ingrijpend

Kerkelijke initiatieven bloeien

Ontkerkelijkheid? Er is meer, kijk om je heen

OPINIE Wie alleen naar cijfers kijkt en niet naar wát er precies gemeten wordt, zou kunnen concluderen dat de ontkerkelijkheid opruikt en het christendom afkalft. Tal van initiatieven in alleen al Den Haag vertellen dat er een andere kant van de medaille is.

OP EEN VERJAARDAGSFEESTJE kwamen beroepen ter sprake. Toen ik vertelde over *Kerk in Den Haag*, profeteerde een socioloog weinig goeds. 'Zoek je heil alvast maar elders', predikte hij, en schudde zó een rapport van het Centraal Bureau voor Statistiek uit zijn mouw, *Sociale samenhang en welzijn* (2018). 'In 2016 noemde 54 procent van de Nederlanders zich kerkelijk of gelovig, in 2017 nog maar 49 procent. Binnen tien jaar is er niets meer van over. Slechts 16 procent bezoekt regelmatig een kerkdienst. Minstens eens per maand. In heel Europa...' En zo ging het door.

'Mensen die zeggen niet te geloven, zijn juist spiritueel'

Er is geen ontkennen aan. Het afgelopen decennium zijn zeker tien Haagse kerken onttrokken aan de eredienst: de grote volkskerken van weleer krijgen nauwelijks nieuwe aanwas. Zo bezien is het niet gek dat het CBS spreekt van ontkerkelijkheid. Er steken weliswaar nieuwe kerken de kop op, maar dan nog: de meeste jongeren rekenen zich niet tot een kerkelijke gezindte en zien zich niet als 'gelovige'. Religiewetenschapper Monique Dijk-Groeneboer, die om de vijf jaar religiositeit onder middelbare schoolleerlingen onderzoekt, concludeert eveneens dat de meeste jongeren – reformatorische christenen en moslims daargelaten – zich weinig bij kerk en geloof kunnen voorstellen. In dat opzicht lijkt het christendom een afkalvende zaak. Maar dat is één kant van de medaille.

De kroeg in

Bovengenoemde scholieren praten doorgaans niet met afkeer of schaamte over 'de kerk', en spreken met hun 'gelovige' leeftijdsgenoten veelal dezelfde

taal als het gaat over waarden en wat niet waarneembaar is. Vaak nemen jongeren op latere leeftijd (vrijwilligers)werk bij levensbeschouwelijke organisaties. Daar kan Louise Den Hoed (37) over meepraten: 'Van huis uit ben ik niet gelovig opgevoed. De kerk vond ik vooral een mooi, oud gebouw. Zoals veel leeftijdsgenoten heb ik weinig traditionele kerkdiensten meegekregen. Maar de bijbelverhalen die ik her en der soms oppikte kon ik wel waarderen. Ik wilde meer weten en kwam terecht bij een pionierende geloofsgemeenschap in Rotterdam. Hier haal ik elke zondag mijn inspiratie.' Louise werkt sinds een jaar zelf als 'pionier' bij LichtDelen: namens de landelijke Protestantse Kerk verkent ze in Loosduinen hoe je een eigentijdse kerkgemeenschap kunt vormen. 'Ik wil een gemeenschap opzetten van buurtgenoten die naar elkaar

omzien. Daar hoeft je niet 'gelovig' voor te zijn. In gesprekken over de zin van het leven merk ik dat zelfs mensen die zeggen niet te geloven, juist heel spiritueel zijn. Ze vermoeden dat er meer is tussen hemel en aarde, koesteren hoop, vinden liefde voor elkaar belangrijk.

Vermoeden, hoop en liefde

Geloofsverkondiging past niet bij hun levensstijl, ze willen niets voorgeschoteld of opgelegd krijgen, maar geloofsverkenning brengt ze – via ongedwongen gesprekken – snel in de buurt van zingeving en bijbelse inspiratie, Jezus en God.' En dát zijn de mensen met wie Louise pioniert om 'de wijk mooier te maken'.

Axel Wicke is predikant bij de Maranathakerk, ook hij vindt dat de toekomst van de kerk afhangt van degenen die haar aan de man brengen. Daarom drinkt Axel iedere maand een pint aan de bar van Café De Freule. 'Enkele jaren geleden zeiden m'n 20-jarige vrienden van de catechisatiegroep: "Ga de kroeg in. Een predikant in het wild vind je niet zo gauw, en er zijn vast genoeg mensen buiten de kerk die over zingeving willen praten." Op die manier maakte ik bijvoorbeeld kennis met een vrouw die lang geleden de kerk de rug had toegekeerd. Vier jaar later werd ze voorzitter van onze kerkeraad. Zo zie je maar: gezelligheid en geloof gaan goed samen.'

Levensvragen

Louise, Axel en vele anderen maken met hun blik naar buiten het kerkelijke

leven vruchtbaar, divers en aantrekkelijk voor een breed publiek. Zo zijn er legio andere voorbeelden.

In Den Haag vinden 20-40'ers bij pioniersplekken en kleinschalige jonge kerken, de ruimte om over levensvragen te praten en vrienden te maken. Niet onbelangrijk als je weet dat, volgens onderzoek van EenVandaag, zo'n 40 procent van de 16-34-jarigen minstens eens per maand eenzaamheid ervaart vanwege een gebrek aan oprechte aandacht. Vitaliteit vind je ook in de kerken die nu buurt-en-kerkhuis zijn, zoals de Shalomkerk en Bethelkapel. Ze betrekken hele volksbuurten bij hun activiteiten voor mens en maatschappij.

Hele volksbuurten komen in de kerk

Buurtbewoners krijgen er niet alleen hulp, maar worden ook helper of bedenken zelf nieuwe initiatieven. De budget-coaches, mantelzorgers, fietmakers, vrijwilligers van het voormalige kerkasiel, taaldocenten en vele anderen: zij maken de stad mooier. Dan zijn er nog de culturele en levensbeschouwelijke programma's, waarmee alle kerken gezamenlijk maandelijks honderden bezoekers inspireren of troosten. Van concerten en lezingen tot meditatielessen, het kan niet op. En weten we wel hoe levendig de (rap in aantal toenemende) niet-Nederlandstalige kerken zijn? Veel geloofsgroepen en hun sociale activiteiten zijn niet eens bekend in de statistieken: ze kerken thuis of zoeken betaalbare ruimte. *Kerk in Den Haag* ontvangt hier maandelijks mails over.

Ik kijk met belangstelling uit naar onderzoeksrapporten over tien jaar. Zal er dan nog steeds sprake zijn van 'ontkerkelijkheid'?

ROBERT REIJNS

Dietrich Bonhoeffer over levenskunst

In 2020 is het 75 jaar geleden dat Dietrich Bonhoeffer werd vermoord. Hij was een vooraanstaand Duits kerkleider, theoloog, verzetsstrijder tegen het nazisme en schrijver van christelijke boeken. Vlak voor het eind van de Tweede Wereldoorlog werd hij op persoonlijk bevel van Hitler geëxecuteerd. Twee kerken schenken met een reeks gespreksbijeenkomsten aandacht aan Bonhoeffer, elk vanuit een eigen perspectief.

Middag

Frans Vervooren, pater van de kloosterregel Ongeschoeide Karmelieten, houdt een serie studiemiddagen in de Pastoor van Arskerk. De nadruk ligt op de inspiratie van Bonhoeffers gedachtegoed voor zoekers naar een eigentijdse wijze van christelijk geloven en oecumenisch kerk-zijn. Leidraad van het leerhuis is de vraag 'Wie ben ik?', titel van een van zijn

gedichten. Di. 3 sept, 1 okt, 5 nov, 3 dec. 14-16 uur. Aaltje Noordewierstraat 6.

Avond

Christiaan Donner, gevangenispredikant, houdt studieavonden in de Lukaskerk. Hij zal ingaan op apostel Paulus, die net als Bonhoeffer in de bajes zijn beroemdste teksten schreef, en op de invloed die Bonhoeffers teksten op gedetineerden hebben. Donner: 'Gevangenen kunnen zich onmiddellijk identificeren met de toon, stijl, emoties, onverzettelijkheid en het geduld, de zachtmoedigheid en twijfel van Paulus en Bonhoeffer.' Woe. 11 en 25 sept, 9 en 23 okt, 6 en 20 nov. 20 uur. Op-gave: cdonner@online.nl en 0623448382. Vervooren en Donner gebruiken beiden het werkschrift 'Bonhoeffer75', met opnieuw vertaalde gedichten die Bonhoeffer in gevangenschap schreef en bijbehorende gespreksvragen.

WERK VAN YURIKO YAMAGUCHI

Vanwaar die drukte over 'einde der tijden'?

Denken over een apocalyptische 'eindtijd' is van alle tijden. Ook nu beweren wereldwijd religieuze en politieke leiders – bijvoorbeeld Amerikaanse evangelicale christenen én moslims in het Midden-Oosten – dat het 'einde der tijden' nabij is. Wat zit daar achter en wat zijn de gevolgen van deze manier van denken? Professor Anton Wessels, emeritus-hoogleraar godsdienstwetenschappen aan de VU en kenner van jodendom, christendom en islam, schept helderheid in een verwarrende discussie. Na zijn lezing gesprek met het publiek.

WOE. 25 SEPT. 20 U. € 5. MARANATHAKERK, 2E SWEELINCKSTRAAT 156.

Kroonbede en Prinsjesdagviering

Op dinsdag 10 september, een week voor Prinsjesdag, vindt de Kroonbede plaats. De gebedsbijeenkomst, een initiatief van de Evangelische Alliantie, begint om 20 uur in de Waalse kerk. Het thema is 'Bidden om Vrijheid'.

Prinsjesdagviering

Op Prinsjesdag, 17 september, wordt in de Grote Kerk de twintigste Prinsjesdagviering gehouden. Vertegenwoordigers van religies en levensbeschouwingen leiden samen het nieuwe parlementaire jaar in, met teksten, muziek en andere creatieve uitingen. Traditiegetrouw zijn veel kabinetsleden, kamerleden, andere politici en schoolklassen aanwezig. Dit jaar is het thema 'Zorg nu voor wie dan leeft'.

Het klimaat en jongeren staan daarbij centraal. De organisatie verklaart: 'In alle levensbeschouwelijke stromingen zijn aanwijzingen te vinden die ons wijzen op de verantwoordelijkheid om goed voor de aarde te zorgen. En in toenemende mate roeren de jongere generaties zich en vragen zij om een leefbare aarde, nu en in de toekomst.'

De Stichting Prinsjesdagviering heeft lesmateriaal ontwikkeld om leerlingen inzicht te geven in hun persoonlijke levensbeschouwing en waarden, en hen in gesprek te brengen over de waarde daarvan voor de samenleving.

DI. 17 SEPT. 10.30 UUR (STIPT). GROTE KERK, ROND DE GROTE KERK 12.

Praten over Alain Verheij

Wat bezielt mensen om zich nog te verdiepen in verhalen over God? Deze vraag staat centraal in het boek van theoloog Alain Verheij, *God en ik: Wat je als weldenkende 21e-eeuwer kunt leren van de Bijbel* (2018). Aan de hand van persoonlijke en bijbelverhalen werpt *God en ik* licht op hedendaagse levensvragen. Karl van Klaveren, theoloog en predikant, houdt een serie gespreksbijeenkomsten over dit boek. Info: 06 11 04 19 92.

VANAF WO. 25 SEPT. 20 UUR. HOUTRUSTKERK, BEEKLAAN 535.

Rijswijkse kerken bundelen krachten

Toen in 2015 bleek dat in Rijswijk veel asielzoekers gehuisvest zouden worden, besloten allerlei Rijswijkse kerken – van de Christelijke Gereformeerde tot de Rooms-Katholieke en Protestantse – om ze samen ondersteuning te bieden. Als 'De Samenlopers' doen ze dat nog steeds en organiseren ze ook andere activiteiten. Op 14 september presenteert de groep zichzelf op het Strandwalfestival (strandwalfestival.nl). Op 28 september is de landelijke open dag van asielzoekerscentra. De Samenlopers zijn dan tussen 13-16 uur aanwezig bij het centrum in Rijswijk, Lange Kleiweg 80. Info: desamenlopers.nl.

IN-DRUK

RUIM TEVOREN HEB IK EEN VLIETICKET geboekt voor een Lucasorde-conferentie in Orlando. De Lucasorde is een internationale, oecumenische gemeenschap die binnen de kerken aandacht vraagt voor de sacramentele en pastorale dienst van genezing. IJveren voor een genezen schepping, dan moet je eigenlijk niet vliegen, ik weet het. Maar elkaar ontmoeten en bemoedigen is ook heel waardevol. Ik betaal een kleine toeslag, waarvan ergens een boom geplant wordt ter compensatie van de CO₂-uitstoot. Mijn eerste vlucht herinner ik mij nog goed, ergens in 1970. Het was spannend en je vakantie begon op Schiphol. Bij de balie vroeg ik schuchter om extra beenruimte en dat werd dan geregeld. Leuk momentje was ook dat de gezagvoerder die zich voorstelde, Benno Baksteen heette. Later mocht hij radio- en tv-commentaar geven als ergens op de wereld een vliegtuig was neergestort.

Enfin, eens begon de vakantie op Schiphol. Maar nu niet meer. Drie uur tevoren aanwezig, ben ik krap op tijd bij de gate. Thuis had ik ingecheckt

DE VRIJHEID TEGEMOET

en ontdekte ik dat ik ruim tachtig euro mocht bijbetalen voor wat beenruimte. Mijn instapkaart, leve de techniek, zit op mijn mobiel. Af-scheid van mijn vrouw en dan... paniek. De scanner herkent mijn instapkaart-op-schermpje niet. Een niet-behulpzame poortwachster wil dat ik bij de incheckbalie een papieren exemplaar ga halen. Maar daar staan inmiddels alweer zo'n veertig mensen. Ik klooi net zo lang met mijn telefoon, tot ik de barcode heb uitvergroot en in een nieuw plaatje heb 'geplakt'. Mijn kleinkinderen zouden trots op me zijn. De roltrap en poortwachster laten me door! En nu maar hopen dat de controle mij en mijn handbagage laat passeren. Je weet nooit wat voor illegale waar je meezeult. Een glimlach en een geruststellend knikje kan er bij de controleurs niet vanaf. Verdachte zonder aanklacht ben je. Als ik eindelijk naast de nooduitgang zit, vraagt de stewardess of ik in geval van nood de deur wil openen. 'Mevrouw, ik ben als eerste weg', bezweer ik haar. Als beloning krijg ik een heet lapje om mijn zweterige handen en hoofd te reinigen.

De vlucht naar het beloofde land neemt tien vlieguren. We landen wat hobbelig, zodat mijn hart ook een sprongetje maakt.

Het Vrijheidsbeeld in New York hield de armen wijd uitgespreid voor de sloebers van de wereld. Maar zo niet de douane anno 2019 als ik in Detroit land. In eindeloze rijen schuifel je naar

automaten die paspoort en visum controleren. Mijn vingerafdrücken worden niet geaccepteerd. Het duurt lang voor een poortwachster te hulp schiet. Dan wéér een rij en langs een wantrouwige afgezant van Trump. Paspoort, weer vingerafdrücken, weer een foto.

Wat ik kom doen? 'Ik ga naar een christelijk congres.' Tot wanneer? 'Tot de dertigste juli.'

Is dat niet wat lang? Wat moet ik daar nu op antwoorden? Ik waag het op te merken dat een lang oponthoud hier mij m'n aansluitende vlucht doet missen. Met lichte tegenzin laat hij me gaan, de verdachte zonder aanklacht. Geen extra beenruimte naar Orlando. Maar met een verruimd hart nu alle obstakels achter mij liggen.

Als ik eenmaal geland ben, heet de burgemeester van Orlando mij welkom via de intercom. Op naar de conferentie nu. Christelijk, dat moet een oase van vrijheid zijn. Hoop ik.

ROB VAN ESSEN

advertenties

ENGELN & SPOOR
UITVAARTVERZORGING

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELNENSPOOR.NL - WWW.ENGELNENSPOOR.NL

HET CLINGENDAELHUYNS - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

Cinekerk: 'Selma'

Onder de noemer 'Cinekerk' vertoont de Martinuskerk in Voorburg films over levensbeschouwelijke onderwerpen, die stof tot nadenken en verdieping geven. Deze maand staat 'Selma' (2019) op het programma, over het leven van de Amerikaanse predikant en burgerrechtenactivist Martin Luther King. Hij organiseerde protestmarsen (onder andere naar het slaperige stadje Selma) om gelijke rechten voor kleurlingen te eisen.

WOE. 18 SEPT. 20 U. MARTINUSKERK (MAARTENSAAL), OOSTEINDE 56. VOORBURG.

want met afscheid begint herinnering

Van Der Helm
uitvaartzorg

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

De Protestants Christelijke Ouderen Bond is er voor én door 50-plussers!

Zoals:

- Advisering voor Ouderen
- Tien keer per jaar het gratis ledenblad
- Bijeenkomsten voor ontmoeting, ontspanning en educatie
- Actieve belangenbehartiging

Wordt nu lid – info 06-23979374

Het geloof van vader 'Bommel en Tom Poes'

Schrijver en striptekenaar Marten Toonder (1912-2005) portretteerde in zijn verhalen over Olivier B. Bommel en Tom Poes met een knipoog de Nederlandse samenleving. Hij hield zich daarbij bezig met het christendom, met name het calvinisme. Ook de Bijbel was een inspiratiebron: voor verhaalmotieven, woorden en uitdrukkingen. Toonder leverde in zijn verhalen impliciet kritiek op het christelijke gedachtegoed, waartegenover hij zijn eigen opvattingen plaatste. Klaas Dribergen, schrijver, uitgever en fotograaf, geeft een lezing (met film en afbeeldingen) over het geloof van Marten Toonder, en de invloed daarvan op zijn verhalen. Hapjes en drankjes na afloop.

ZA 14 SEPT. 15 UUR. € 7. HOUTRUSTKERK, BEEKLAAN 535.

advertentie

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat

Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6

ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Vijftien jaar Stek

‘Een wonderboom met vele vruchten’

INTERVIEW Het vijftienjarig bestaan van de Haagse diaconale organisatie Stek gaat gepaard met indrukwekkende cijfers: honderden vrijwilligers werken er en duizenden mensen zijn er geholpen. Directeur Ineke Bakker is trots.

HET IS EEN GENOT OM HIER directeur te zijn! Aan het woord is Ineke Bakker, directeur van Stek, de diaconale organisatie van de Protestantse Kerk Den Haag. ‘Er werken hier 49 bevlogen en capabele medewerkers. We hebben meer dan negenhonderd vrijwilligers, die uit alle delen van de Haagse samenleving komen: sommigen uit kerken, anderen die niets met een kerk hebben maar zich wel verbinden met ons werk, weer anderen die als gast bij de inloop komen en later vrijwilliger worden als ze zich vertrouwd voelen.’

Vaillanttheater

Stek bestaat dit jaar vijftien jaar, reden genoeg om een gesprek te voeren over de ‘vruchten’ van het veelzijdige werk. Bakker vertelt: ‘Stek heeft vele honderden, misschien wel duizenden mensen concreet geholpen: mensen in grote financiële nood, vluchtelingen in problemen, eenzame ouderen, jongeren zonder perspectief. We werken

‘Bij ons mag je fouten maken’

vanuit vragen en wensen van personen. Zo is ook ons beleidsplan 2019-2023 tot stand gekomen met vanaf het begin een grote inbreng van onze bezoekers, gasten en cliënten, van onze vrijwilligers en medewerkers: waar

hebben zij behoefte aan en wat vinden zij dat Stek in stad en kerk zou moeten doen? Een van de dingen waar we goed in zijn is het verbinden van mensen en organisaties. Dat bleek ook toen we een bijeenkomst in het Vaillanttheater organiseerden waar mensen uit kerken, van andere maatschappelijke organisaties en fondsen, maar ook ambtenaren en vrijwilligers allemaal bereid bleken tijd vrij te maken om met Stek mee te denken over het beleidsplan. Deze aanpak heeft zeker draagvlak gecreëerd voor het plan.’

Stevige wortels

Gevraagd naar een metafoor voor Stek zegt Bakker: ‘Stek is als een wonderboom: er groeien veel verschillende vruchten in. De boom is stevig geworteld in de christelijke traditie en de kerk. Hij is ouder dan de vijftien jaar die wij nu bestaan, want de Diaconie bestaat al vijfhonderd jaar, het christendom tweeduizend jaar en medemenselijkheid is nog ouder en ook in

andere religies te vinden. Stek kan condities scheppen waarin het goede in mensen naar boven komt. Veel mensen zijn bereid iets voor een ander te doen. Maar dan moet je wel rekening houden met hun praktische mogelijkheden en vrijwilligerswerk goed organiseren. Over vijftien jaar zijn er vast wel nieuwe vruchten bij gekomen en moet er zeker ook weer gesnoeid worden. Maar de boom heeft een sterke basis.

Ineke Bakker: ‘Wij gaan uit van vertrouwen in mensen.’ FOTOGRAAF: ROGIER CHANG, CHANG.NL

Stek is goed in het organiseren van activiteiten die Hagenaars ervaren als open, uitnodigende manieren van kerk-zijn en waar men graag aan meedoet, kerkelijk betrokken of niet. Een voorbeeld daarvan is het kerkasiel in buurt- en kerkhuis Bethel. Het kerkasiel was een enorme inspanning, maar ik ben trots en dankbaar dat we het hebben kunnen doen. Het heeft mensen van allerlei achtergrond met elkaar verbonden in hun inzet voor een veilige toekomst voor het gezin Tamrazyan en voor vele andere gezinnen die een beroep doen op het kinderpardon.

Bij ons mogen mensen fouten maken, dat doe ik ook wel eens en dat is niet erg, als we er maar van kunnen leren. We moeten kunnen pionieren, en dat kan alleen in een veilige sfeer. Ik ben erg trots op Stek, tegelijkertijd moeten we ons steeds blijven afvragen hoe we onszelf kunnen verbeteren. Mijn motto is *practice what you preach*. Wij gaan uit van vertrouwen in mensen. Dat is een boodschap die kerken mogen

uitdragen in een samenleving waarin nog wel eens sprake is van wantrouwen ten opzichte van mensen met een andere achtergrond, cultuur of religie.’ De lijst van samenwerkingspartners is indrukwekkend: ‘We zijn in vergelijking met andere welzijnsorganisaties in Den Haag relatief klein. Als we iets willen bereiken moeten we wel samenwerken met anderen. We zijn niet op concurrentie uit. Integendeel: als we voor andere organisaties iets kunnen betekenen dan doen we dat graag. Een mooi voorbeeld is de samenwerking met Vluchtelingenwerk in het Wereldhuis, waar mensen zonder verblijfspapieren gesteund worden.’ Het nieuwe beleidsplan *Een stad en kerk van vrede en recht* (2019 – 2023), is te lezen op stekdenhaag.nl.

GREET KAPPERS

Jubileumvoorstelling

Om het vijftienjarig bestaan van Stek te vieren biedt de Protestantse Diaconie Den Haag een theatervoorstelling aan van Peter Vermaat, getiteld *Francesco, het verhaal over een middeleeuwer*. De voorstelling is op donderdag 10 oktober, 20 uur, in de Grote Kerk. Aanmelding is noodzakelijk: stekdenhaag.nl/jubileum.

Hulpverleners over armoede

Schulden meestal niet ‘je eigen schuld’

INTERVIEW Je kunt er zomaar in terecht komen, vervolgens eruit geraken is minder eenvoudig. Een straatpastor en een diaconaal opbouwwerker schetsen hoe moeilijk het is om langdurig in armoede te leven. Ze schetsen ook hoe we iets kunnen doen.

ARMOEDE IS EEN VEELKOPPIG MONSTER. Straatpastor Kitty Mul en diaconaal opbouwwerker Kees Buist hebben in hun werk dagelijks te maken met stadgenoten die gebukt gaan onder zware schulden. Zien ze verbetering of juist verslechtering optreden in de schuldsituatie van deze mensen? Buist: ‘Bij onze klanten van Kies! (sociale supermarkt Den Haag-Zuidwest) en de Voedselbank zie ik de armoede niet afnemen. Ze hebben vaak een laag inkomen en langdurige schulden. We hebben momenteel zo’n 250 huishoudens in ons klantenbestand, maar volgens de Armoedemonitor uit 2016 leven in deze wijken 11.000 mensen in armoede. Veel blijft voor ons dus verborgen.’ Kitty Mul ontmoet bij de nachtopvang van de

‘Boete op boete, daar gaan mensen kapot aan’

Kessler Stichting veel mensen die door schulden dakloos zijn geraakt. ‘Ze zijn bijvoorbeeld belazerd door een ex-partner, of ze zijn door ziekte of een faillissement hun inkomen kwijtgeraakt.’ Beiden zien mogelijkheden voor verbetering. Buist: ‘Bij onze klanten begint de verandering soms door de gesprekken die getrainde vrijwilligers met hen voeren. Dan gaat het niet zozeer over hun problemen, maar bijvoorbeeld over de vraag waar ze over een jaar willen zijn en welke ambities en dromen ze hebben. Dat kan stimuleren om werk te gaan zoeken, een opleiding te volgen of mee te doen aan een activiteit. Maar ook praktische ondersteuning helpt.’ Mul ziet vooral verbetering wanneer daklozen weer eigen woonruimte krijgen. De keerzijde van de

medaille is dat er veel te weinig betaalbare woningen beschikbaar zijn. ‘Er wordt niet gebouwd voor mensen met een minimuminkomen’, aldus Mul. ‘Er wordt wel veel gebouwd, maar vooral voor de middenklasse. Het stroopt dus helemaal op.’

Ingewikkelde regels

Buist ziet verslechtering optreden wanneer mensen door psychische of lichamelijke ziekten terugvallen en de schuldsanering niet rondkrijgen: ‘Wanneer je nieuwe schulden maakt terwijl je in de schuldsanering zit, mag je tien jaar niet meedoen. Er wordt weleens gemakkelijk gezegd dat het iemands eigen schuld is. Maar mijn ervaring is dat meestal externe oorzaken als ontslag, ziekte, overlijden of een misdrijf maken dat je in de financiële problemen komt. Uit onderzoek blijkt dat het je hersenen aantast wanneer je langdurig in de armoedestress zit, dus dan neem je niet altijd de financieel verstandigste beslissingen.’ Het langdurige karakter van schulden en armoede zien beiden als een groot probleem, waarbij ook maatschappelijke factoren meespelen. Mul: ‘Je blijft zelf verantwoordelijk voor je leven, maar in onze samenleving wordt het je wel moeilijk gemaakt. Enerzijds doet de gemeente veel door bijvoorbeeld te zorgen voor opvang, maar tegelijk heeft ze er ook een rol in dat mensen dakloos worden. Bijvoorbeeld door ingewikkelde regels en slechte fysieke bereikbaarheid van instanties. En mensen gaan kapot aan het beleid van boete op boete. Ze raken er enorm gefrustreerd of juist onverschillig van.’

Buist: ‘De overheid is misschien wel de ergste schuldeiser. Met de Belastingdienst is het bijna onmogelijk om te praten over schuldvermindering of -sanering, terwijl ook overheden niet letten op de wettelijke beslagvrije voet.’

Respect

Het armoedeprobleem is niet zomaar op te lossen, maar toch valt er door anderen – individueel of gezamenlijk – wel iets te doen. Buist: ‘Wat je kunt doen is politici, zowel je politieke vrienden als je tegenpolen, zien te interesseren voor het

Een koopzondag in de stad. Voor wie groeit de welvaart?

grote probleem van de armoede. Het is niet te vergelijken met armoede in het buitenland, maar in zo’n rijk land als Nederland moeten we dit probleem beter en humaner kunnen oplossen. Het geloof in de vrije markt zou moeten plaatsmaken voor een meer sociale maatschappelijke orde,

‘De overheid lijkt de ergste schuldeiser’

waarbij de overheid meer voor haar burgers zorgt als ze in de problemen komen. Dat is uiteindelijk ook beter voor de economie en de maatschappelijke verbondenheid. Gelukkig zijn er ook goede initiatieven. Neem bijvoorbeeld Amargi en de Goede Gieren, met projecten die gericht zijn op

het voorkomen van schulden. En bij Kies!, de Voedselbank en het nieuwe buurt-en-kerkhuis Shalom kunnen we ook altijd vrijwilligers gebruiken, ook mensen met schulden die mee willen doen.’ In oktober opent Shalom officieel haar deuren, waarbij het de mogelijkheden voor de buurt etaleert.

Kitty Mul noemt nog iets anders: ‘Benader deze mensen met respect. In de ogen van velen zijn ze het afvalputje van de samenleving, maar je kunt ook veel van ze leren. Ga in ieder geval niet tegen ze zeggen wat ze allemaal moeten doen. Ze moeten al zo verschrikkelijk veel, en dan komt de zoveelste met advies. Realiseer je hoeveel geluk je zelf hebt en ga naast ze staan.’

IRNA VAN DER WEKKE

Ouders geven kerk door

‘Ik voel me zelf heel open minded’

INTERVIEW Wat hebben jongeren aan hun christelijke opvoeding? De Haagse Eva en Naomi vertellen: ‘Het is fijn om met mijn ouders te kunnen brainstormen over het leven en religie.’

Eva Geleynse.

EVA GELEYNSE (17) GAAT NAAR DE ICHTHUS-kerk op Scheveningen, omdat haar ouders erheen gaan en ze er is opgegroeid. Dat wisselt ze af met de Morgensterkerk, waar ze meer leeftijdgenoten kan ontmoeten.

‘Ik heb altijd meegekregen dat we elke zondag naar de kerk gaan en bidden voor het eten, voor het slapen gaan en wanneer je maar wilt. Ook ben ik naar een christelijke basisschool geweest. Ik ben protestants opgevoed. Bij het woord “religie” moet ik denken aan verschillende vormen van geloof, zoals de islam en het christendom. Bij “geloof” denk ik meer aan hoe jij in bijvoorbeeld het christelijk geloof staat, wat jij denkt dat de waarheid is en wat niet. Bij “waarden” denk ik aan je gedrag, hoe jij je geloof uit (zoals de strek-

‘In de kerk kom ik tot rust’

king van de Tien Geboden). Bij “spiritualiteit” denk ik aan zweverig gedrag. De taal in mijn kerk vind ik helemaal niet ouderwets, sommige woorden, bijvoorbeeld “liturgie”, zijn namen voor dingen, die ik eigenlijk ook niet anders zou kunnen noemen. Ik heb die woorden van jongs af aan al meegekregen. Ik denk dat het geen ouderwetse maar oude woorden zijn, ze worden al een lange tijd gebruikt. Het verschilt per kerk welke woorden er worden gebezigd, het hangt af van de manier waarop zij hun diensten inrichten.

Ik denk dat mijn ouders veel aan hun geloof hebben gehad. Ze hebben mij namelijk mijn hele leven mee naar de kerk genomen en meegegeven hoe gaaf geloven is. Als zij niets aan de kerk hadden, hadden zij mij niet zo consequent meegenomen en mij aangespoord ermee bezig te blijven. Ze hebben mij meegegeven dat ik elke zondag moet proberen naar de kerk te gaan. Ook als het allemaal even niet meezit. Juist in de kerk kan ik even weer tot rust en tot God komen, als ik hem

kwijt was. Ook hebben ze mij aangespoord andere jongeren te zoeken, om zo mijn geloof te kunnen delen en te vergroten.’

Open in het leven

Naomi Roodnat (25) bezoekt regelmatig de Kleurkerk, nadat zij daar een Alpha-cursus volgde. De Kleurkerk (aan de Copernicuslaan) wordt gesteund door de internationale kerk Crossroads in Den Haag en werkt samen met de organisatie Communitas International, die nieuwe kerken sticht.

Naomi Roodnat.

‘Ik ben opgegroeid met het christelijk geloof. Wij gingen als gezin bijna elke zondag naar de kerk. Met mijn ouders is altijd alles bespreekbaar rondom religie, geloof en verschillende waarden. Mijn ouders zijn open minded, wat erg fijn is. Door deze opvoeding heb ik ook interesse in andere religies en zal ik altijd respect hebben voor iedereen. Daarnaast kent mijn moeder zo- wat de hele Bijbel uit haar hoofd, door de studies die zij heeft gevolgd. Dit is vaak handig als ik met bepaalde vragen zit omtrent de Bijbel. Het is fijn om met mijn ouders te kunnen brainstormen over het leven en religie, hierdoor voel ik mijzelf ook open minded en sta ik open en vrij in het leven.

Ik denk dat mijn ouders veel steun en kracht halen uit het geloof. Als ik met hen hierover in gesprek ben, hebben ze soms mooie getuigenissen waarvan ik denk: wauw, zoveel liefde en kracht van de Heilige Geest. Ik ben opgegroeid met het idee dat God er altijd voor je is en voor jouw zonden is gestorven. Dit heeft mij altijd een veilig gevoel gegeven.

Mijn ouders hebben mij kennis laten maken met het christelijke geloof en hierdoor heb ik een persoonlijke band met God gekregen. Wat niet altijd even makkelijk is en daarbij heb ik nog altijd veel vragen voor mezelf. Maar het idee dat dit altijd bespreekbaar is met mijn ouders is fijn. Zij respecteren mijn mening en de verkeerde keuzes die ik soms maak. Het meest waardevolle vind ik respect voor de ander hebben en geven. Met de nadruk op zorgen voor je naasten. Zorgen voor de zwakkeren in deze maatschappij neem ik concreet mee in het dagelijks leven. Zo werk ik op het moment met dakloze jongeren en merk ik dat we elkaar echt nodig hebben in deze wereld.’

MATTHIJS TERMEER

Hoe ontstaat een geneesmiddel?

Biomedisch onderzoeker dr. Marleen van Loenen werkt voor Gadeta, een bedrijf dat zich toelegt op immunotherapie voor kanker: de ontwikkeling van levende geneesmiddelen, gebaseerd op manipulatie van eigen afweercellen van de patiënt. Ze is er verantwoordelijk voor dat ontwikkelde geneesmiddelen effectief én veilig zijn. Maar hoe wordt een geneesmiddel nu eigenlijk ontwikkeld? En wie bepaalt dat het goed genoeg is om door artsen voorgeschreven te worden? Marleen geeft een algemeen overzicht hoe vanuit het eerste laboratoriumonderzoek een medicijn ontwikkeld wordt en welke partijen en kosten een rol spelen.

WOE. 18 SEPT. 14:30-16:30 U.
MARANATHAKERK,
2E SWEELINCKSTRAAT 156.

Jan Maasland met pensioen

‘Hij is wars van dogma’s en regeltjes’

Jan Maasland, predikant van de Scheveningse Bethelkerk, gaat met emeritaat. Na 17 jaar daar op de kansel gestaan te hebben, voelt hij zich vergroeid met deze kerk. ‘Ik houd de beste preken in mijn eigen gemeente. Het voelt daar als thuis.’

JAN MAASLAND, LANGE TIJD predikant van de Bethelkerk op Scheveningen, vertelt over zijn naderende emeritaat: ‘Ik kan me niks bij het afscheid voorstellen, ik ben benieuwd hoe het zal zijn om te stoppen.’ Echt ophouden zit er niet in, want ‘per 1 oktober word ik geestelijk verzorger bij het Scheveningse woonzorgcentrum Uiterjoon. In eerste instantie had ik wat bezwaren, maar na overleg werd me duidelijk dat ik me kan beperken tot pastorale zorg en het regelen van de vrijdagse vieringen.’

‘Ik wil niet te hoog boven de mensen staan’

Dat past bij wat echtgenote Toos over Jan zegt: ‘Wat Jan bij zijn afscheid van de Bethelkerk niet zal missen, zijn de vergaderingen en beleidszaken. Hij vindt dat de taak van de kerkenraad.’ Scriba Maarten Pronk vertelt: ‘Jan heeft tussen 2001 en 2014 een grote rol

‘Wees lief voor elkaar, voor de kerk en iedereen die er binnenloopt.’

gespeeld bij de samenwerking tussen verschillende protestantse kerken en de uiteindelijke totstandkoming van de Protestantse Gemeente Scheveningen op 1 januari 2014. Toos heeft als predikantsvrouw ook veel voor de kerk gedaan. Zij is de spin in het web van allerlei activiteiten in de gemeente. Toos en Jan vullen elkaar prachtig aan. Toos is erg precies, een hittepetit, voortdurend bezig met van alles. Jan is daarentegen wat flegmatisch, rustig, gezellig.’ Toos heeft na haar hartinfarct van een half jaar geleden haar activiteiten voor de kerk los moeten laten. Dat zal in de toekomst zo blijven: ‘Maar absoluut niet omdat Jan met pensioen gaat, ik moet me beperken vanwege mijn gezondheid.’

Typerend voor Jan is dat hij het prettig vindt dat de Bethelkerk een lage preekstoel heeft: ‘Ik wil niet te hoog boven de mensen staan.’ Hij moet lachen en vervolgt: ‘Bovendien heb ik hoogtevrees. Als je me van zo’n hoge preekstoel af ziet komen: heel voorzichtig, want ik lig zo onderaan...’ Pronk beaamt de toegankelijke houding van Maasland: ‘Jan is een gewaardeerd en aimabel mens.

Zijn talent is dat hij met iedereen uit de voeten kan. Ongeacht leeftijd, achtergrond of opleidingsniveau. Hij is wars van dogma’s en regeltjes, maar kleurloos is hij allerminst. Toen hij in 1996 in de Nieuwe Kerk bevestigd werd, stond hij erop dat iedereen hem bij de voornaam aansprak. Dat was in Scheveningen een revolutie! De dominee stond in hoog aanzien en die spreek je niet met zijn voornaam aan.’ Maasland: ‘Wat ik het meeste ga missen is het voorgaan in een kerk waar je de mensen kent en waar de mensen jou kennen. Dat voelt vertrouwd, het is als thuis zijn. Ik hou de beste preken in de Bethelkerk.’ Echtgenote Toos: ‘Jan geniet van het maken van een preek en van het preken zelf. Ik vind zijn beste preken als hij zijn vooraf uitgeschreven tekst loslaat en improviseert.’

Maasland: ‘Ik ben echt ongeneeslijk predikant, ik wil er zijn voor jong en oud. Ik wil wel met theologie bezig blijven, zou nog steeds wel iets voor de kerkelijke gemeenschap in Scheveningen willen doen, lezingen, gesprekken. Maar ik wil mijn opvolger niet voor de voeten lopen.’

Humor

Toos over de plus en min van haar man: ‘Jan heeft een sterk gevoel voor humor, hij kan goed relativeren, óók zichzelf en dat vind ik heel goed. Hij is goed in het pastoraat, maar organisatorisch is hij wel warrig en rommelig. Hij werkt hard en veel en in het verleden heb ik wel eens uitgeroepen: kun je nou niet eens één dag in de week vrij plannen?! Maar daar wilde hij niet aan, dus dat heb ik lang geleden al opgegeven.’

‘Kun je nou niet één dag in de week vrij plannen?’

Maasland heeft desgevraagd een wens voor de Bethelkerk: ‘Ik wens de gemeente een goede predikant toe en ik denk dat de tijd wel rijp is voor een vrouwelijke voorganger. Ik hoop dat de gemeente hem of haar op dezelfde manier zal ontvangen en behandelen als dat met ons is gebeurd en dat ze mijn opvolger in het hart zullen sluiten. In navolging van Eberhard van der Laan zeg ik: wees lief voor elkaar, voor de kerk en voor iedereen die er binnenloopt!’

De afscheidsdienst is op 1 september om 14.30 uur, Jurriaan Kokstraat 173.

GREET KAPPERS

Populisme in de kerk

De boreale glijbaan

OPINIE De kerken kunnen een antwoord vormen op populisme, aldus de remonstrantse Joost Röselaars. Maar wat als er binnen de kerk dergelijke geluiden klinken?

Een halve pagina groot in mijn ochtendblad! In de kathedraal van Norwich (GB) staat in het liturgisch centrum een felroodgestreepte, zestien meter hoge kermisglijbaan. Bisschop Jane opende de attractie, in toga met wit boord, door er als eerste vanaf te glijden. Is dit populisme in de kerk?, vroeg ik mij af. Nee, het is vandalisme en de glijbaan naar volstrekte verpretparking van het geloof.

Ik ga ervan uit dat Joost Röselaars, remonstrants voorman, hier ook van gruwet. Daar hoeven we het dus niet over te hebben. In een interview op nieuwwij.nl spreekt hij echter zijn zorg uit over 'maatschappelijke onvrede' in de kerk. 'Onvrede, die zich vertaalt in steun aan Wilders en Baudet,

'Met yoga en mindfulness redden we het niet'

hóren wij die als kerken wel? De tegenstanders van het kerkasiel in de Bethelkapel, hóren we die wel?' Röselaars wil iedereen serieus nemen, 'voordat het te laat is'. Maar hoe hij dat denkt te doen, daar komt geen antwoord op. Naast zijn zorgen over het feit dat mensen die moeite hebben met de veranderende samenleving niet gehoord worden, heeft hij zorg over jongeren buiten de kerk die kampen met burn-out. 'We hebben iets te bieden als kerk!' 'Met yoga en mindfulness redden we het niet.' 'De kerk biedt niet alleen rituelen en gewijde ruimtes, maar ook een verhaal dat je tegenspreekt.'

Koorzangers glijden af in de kathedraal van Norwich, Engeland. BRON: CATHEDRAL.ORG.UK.

Maar het zijn juist de issues waarmee de kerk naar buiten moet, die het gesprek met populistten zullen frustreren. Zo vertelt Röselaars dat Obama, die verdriet toonde en *Amazing grace* zong bij de uitvaart van negen vermoorde zwarte kerkgangers, hem ontroert en inspireert. De naam Obama alleen al doet Amerikaanse populistten schuimbekken: 'Hij is een moslim en socialist die onze wapens wilde afpakken!' Zoals bij ons de roetveegpiet tot nationalistische oprispingen leidt.

Hoe dat komt? Angst voor verandering. Opgesloten in een nationalistische of etnische bubbel, zijn mensen allergisch voor de tegenspraak van het verhaal van Jezus.

Ons bange hart

Laten we trouwens niet denken dat populisme alleen bij 'rechtse' mensen voorkomt en typisch is voor deze tijd. Populisme in z'n meest uitgesproken vorm is de weerzin van 'het reine volk ten opzichte van een corrupte elite', zei Stefan Paas (theoloog des vaderlands). Het is vooral een politiek fenomeen, dat altijd weer oplaait. In het vooroorlogse Amsterdam (1921) werd de zwerver 'Had-je-me-maar' in de raad gekozen. Na de oorlog was er de Boerenpartij (1963-1981), waar menig stedeling op stemde.

Donald Trump is de Amerikaanse boer Koekoek, die van teleurgestelden en verliezers (ook Democratische kiezers!) de kans kreeg het allemaal anders te doen. Het is bekend dat hij nogal wat stemmen kreeg van conservatieve christenen. Zij voelen zich bedreigd door de veranderingen in de samenleving: ruimte voor abortus,

homohuwelijk en de gestage 'verkleuring' van de bevolking.

Ook onder christenen in Nederlandse kerken leven zulke zorgen. In de 19^e eeuw sloeg Abraham Kuiper de populistische trom om de ware gelovigen van de 'halven van het Staatscreatuur'

Dogmatische en ethische stokpaardjes ter discussie stellen

te bevrijden. Populistische oprispingen hoor je ook nu nog wel: De 'reine' orthodoxie tegen het ongelof, tegen de linkse elite, de milieu-fanaten. Joost Röselaars wil gemeenteleden met zulke denkbeelden niet afschrijven. Hij herkent sommige van die zorgen, want 'dat alles hier verandert gaat wel snel!'

Maar het Verhaal van Jezus – dat de wereld in moet – helpt om niet alleen beschuldigend naar anderen te wijzen. De secularisatie dwingt gelovigen ook om *ad fontes* – naar de bron – te gaan, zoals Luther eens deed. Dwingt om dogmatische en ethische stokpaardjes ter discussie te stellen. Er is kerken-breed een verheugende heroriëntatie aan de gang die niet meer in kreten als links of rechts te vatten is. Dat is onder andere gebleken tijdens het kerkasiel in Bethel dit jaar, de meest oecumenische en langste kerkdienst uit de geschiedenis. Zo is gebleken dat goede liturgie, diaconale betrokkenheid en profetisch vuur de beste weerstand bieden tegen de boreale glijbaan van ons soms bange hart.

ROB VAN ESSEN

Een familietraditie

Fietsen naar de bron

Grootvader Jan en kleinzoon 'JT' Theodoor: bestemming bereikt.

REPORTAGE Samen met z'n kleinzoon stapte Jan Schinkelshoek op de fiets, op weg naar de oorsprong van de Overijsselse Vecht. Onderweg ging het niet alleen over ADO.

Achteraf klinkt het veelzeggender dan bedoeld. Een fietstocht van grootvader en kleinzoon naar de oorsprong van de Overijsselse Vecht zou zo in het boekje kunnen als een symbolische zoektocht naar de bronnen. De eerste dag al ging het niet alleen over voetbal. Nog maar nauwelijks zitten we op de fiets of het wordt filosofisch. 'Zeg, opa, we gaan terug naar

het begin, kijken hoe het begonnen is.' 'En wat er in de loop van de tijd van geworden is', vul ik aan.

Nasmeulende kerkelijke twisten

De schoolmeester in me kan het niet laten: 'Ad Fontes.' Terug naar de bron, om er inspiratie aan te ontfangen. Zo'n vleugje Latijn is aan hem besteed. Theodoor (voor mij sinds z'n geboorte 'JT') is een frisse, weetgierige knul van 11 jaar. Hij heeft zo'n grote belangstelling voor de klassieken dat hij dolgraag naar het gymnasium wil. Hij

leeft zich uit met korfballen en is – vraag me niet waarom – groot fan van ADO.

Op stap

JT en ik hadden het plan opgevat om ter afsluiting van de vakantie een onspannen fietstocht van een paar dagen te maken. Op aanraden van mijn vrouw Agaath kozen we een tocht opwaarts langs de Overijsselse Vecht, vanuit Vilsteren, vanuit de plek die voor ons een tweede thuis geworden is. Dat is een soort traditie. Al in de jaren zestig maakte ik lange fietstochten met mijn vader. Zo'n 25 jaar geleden fietste ik wat af met mijn zonen, Dick en Sander. Als de tegenwind ons niet de adem afsneed, praatten we onderweg over van alles en nog wat.

Twee jaar geleden stapte Theodoor in. Vorig jaar gingen we voor het eerst samen op stap: een rondje langs het IJsselmeer, eigenlijk een half rondje – bij Stavoren pakten we de boot naar Enkhuizen.

Turfstekers

Terwijl we fietsen gaat het tussen JT en mij over van alles. Natuurlijk over voetbal, maar ook over thuis, school, vriendjes, politiek. Soms fietsen we zijgend een paar kilometer achter elkaar tegen de wind. Maar de bron komt steeds weer terug. Zeker naarmate we dichterbij de bronnen van de Vecht komen. Waar komt alles vandaan? Op een of andere manier nodigt het landschap er toe uit. De Vecht/Vechte kronkelt van vlak bij Münster tot boven Zwolle. Dat gebied heeft de naam een Nederlands-Duits niemandsland te zijn.

Maar wie er doorheen fietst, voelt het verleden. Het is een streek – Salland, Bentheim, Münsterland – waar de geschiedenis z'n sporen getrokken heeft. Je bespeurt er verkalkte overblijfsels van godsdienstoorlogen uit de tijd van de Reformatie. Je voelt nasmeulende kerkelijke twisten (luthers, reformiert, altreformiert). Je komt langs een dorpje, getooid met de veelzeggende naam 'Neugnadenfeld', waar hernhutters rust probeerden te vinden.

'Waar komt alles vandaan?'

Je ontdekt in veengebieden voormalige werk- en strafkampen uit de oorlog. Je proeft de schrijnende sociale verschillen van indertijd tussen adellijke heren, eigengeërfden en turfstekers. Je ziet hoe de rivier in de loop der tijd mishandeld is.

Wie teruggaat naar de bron, komt onderweg allerlei misvormingen, misgrepen en zelfs misstanden tegen.

JT en ik praten er over: hoe dat zo komt? Nee, lang niet altijd opzettelijk. Soms onbedoeld, soms zelfs goedbedoeld. Of het te herstellen valt? Ja, soms wel, soms niet. Soms wordt het erger. Maar – heeft het dan wel zin terug te gaan naar de bron? Als permanente aansporing te blijven zoeken wellicht?

Vrijdagmiddag zijn we, na vijf dagen fietsen, aangekomen bij de bron van de Overijsselse Vecht. Er blijken er drie te zijn. Wat de ware is – daarover valt te twisten. Dat gebeurt dan ook.

JAN SCHINKELSHOEK

JAN SCHINKELSHOEK IS VOORZITTER VAN HET UITGEVERSBERAAD VAN KERK IN DEN HAAG.

Zeven koren presenteren

Zeven koren presenteren zich voor (nieuw) publiek in de Evangelisch-Lutherse kerk: het Haags Vrouwenkoor (o.l.v. Mariona Vilalta), Huisartsenkoor (Bertie van Spronsen), Concertkoor Rijswijk (Daniël Salbert), Koor De Buren (Carolijn Moulén Janssen), Wereldkoor Voces del Mundo (Oksana Krychikova) en het Haags Kleinkoor (Hans Jansen).

ZA. 28 SEPT. VRIJE IN- EN UITLOOP: 12-16:45 UUR. TOEGANG, KOFFIE EN THEE GRATIS.

PERSONALIA

Jannet van der Spek

De Lukaskerk en de Evangelisch-Lutherse kerk hebben een nieuwe predikant, Jannet van der Spek.

Van der Spek was dominee bij de Immanuelkerk in Groningen, waar ze ook voorzitter was van de oecumenische Gemeenschap van Kerken. Hiervoor werkte ze in andere gemeenten als predikant, theologisch onderzoeker en pastoraal werker. De intrededienst is op 29 september, 15 uur, in de Lutherse kerk.

Nico Riemersma

Nico Riemersma neemt afscheid als predikant van de Bosbeskapel. Hij gaat met emeritaat, na 28 jaar predikant in Den Haag te zijn geweest. De afscheidsdienst is op zondag 1 september, 10 uur, in de Bosbeskapel.

Thomas Vesterling

In de Deutsche Evangelische Gemeinde (Duitse kerk) staat vanaf 11 augustus de nieuwe predikant Thomas Vesterling op de kansel. Hij verhuist uit Weferlingen, een dorp in het noorden van Duitsland. Daar bedacht hij de 'kinderpreken'. Vesterling (42) verbleef voor studie in Amsterdam en Lissabon. In de Verenigde Staten was hij vertegenwoordiger van de Deutsche Evangelische kerk van midden-Duitsland.

Nebokerk Moerwijk wil kennismaken

De Christelijke Gereformeerde Nebokerk houdt naast de kerkdiensten een keur aan activiteiten, zoals ontmoetingsochtenden op dinsdag (10-11:30 u.) en ruilbeurzen. De kerk in Moerwijk nodigt Hagenaars uit om kennis te maken of te kijken op cgkdenhaag.nl. Angelië Prins (contactpersoon): 'We staan open voor het contact met iedereen zonder voorwaarden. We zien het als een uitdaging om activiteiten en kerkdiensten zo in te vullen, dat iedereen zich welkom voelt en geen onnodige drempels ervaart.'

Rhijnvis Feithlaan 114.

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stadswijken	Kerkgebouwen	Tijd	Zondag 1 september	Zondag 8 september	Zondag 15 september	Zondag 22 september	Zondag 29 september
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Julia van Rijn	ds Hanneke Allewijn, ds Christiaan Donner	ds Froukien Smit, Kringviering	ds Froukien Smit, Taizéviering	Lutherse kerk
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk Van Hogenhoutklaan 89	10.00	ds Ruben van Zwieten	ds Theo Hettema	Startzondag	ds Olivier Elseman	ds Henk Steenvoort, koor De Byrds
Bezuidenhout Mariahoeve	Christus Triumfatorkerk Julia van Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	ds Robin ten Hoopen	ds Jaap van den Akker
	Pax Christikerk Zwedenburg 99 (tijdelijk bij Middin)	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker, HA	ds Peter Bakker	ds Lydia Kansen	dr Sake Stoppels
Stadsdeel Laak Spoorwijk	De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds Annemarie Six-Wienen	Kringviering	ds Rob van Essen, HA	⚪ Petra de Nooy	ds Arja Hoogerbrugge
Moerwijk/Morgenstond/Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Leneke Marchand	ds Jantine Veenhof	ds Jantine Veenhof	ds Peter Bakker	11u ds Stanley Tjahjadi
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal & Bergselaan 50A	10.00	ds Martine Nijveld	*Sitty Smedinga	ds Axel Wicke	ds Martine Nijveld & dr Duncan Wielzen in H. Familiekerk	ds Casper van Dongen
Statenkwartier-O Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelinckstraat 156	10.30	naar Bergkerk	ds Martine Nijveld, S&T	Erika van Gemerden, Bachcantate	naar Houtrustkerk	ds Carola Dahmen
	Noorderkerk Schuijtsstraat 9-11	10.00	ds Jaap van de Meent	ds Jaap Quist	10.30 ds Geertje Zomer, HA	ds Wim Pera	ds Anneke Mooi
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Nico Riemersma afscheidsdienst	ds David Schiethart	ds Martin Koster	ds M. den Dulk	ds I. Zuurmond, S&T
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem III straat 40	10.00	ds H. van der Stelt	ds Jan Eerbeek	ds Wietske Verkuyl, ds Michiel Aten	ds Nicolle Pronk	ds Wietske Verkuyl, S&T
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	ds Fokke Fennema, S&T	ds Rob van Essen	ds Rien Lutmers	ds Michiel Aten	J. de Haan
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Nicolle Pronk	ds Wietske Verkuyl	ds Nicolle Pronk	pastor Antoinette Deuzeman	ds Nicolle Pronk, S&T
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurr.Kokstraat 173	10.00 17.00	Om 14:30 afscheidsdienst van ds. Jan Maasland	ds Anneke van Mansum ds Corine Beeuwkes-van Ede & organist Sander van Marion, the New Choral Singers	ds E. van der Veen	dr Anneke Mooi	ds Aad Dronkert
Scheveningen Dorp	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.30 17.30	ds D. Heikoop X	ds P. Schalk Bethelkerk, DAZ	ds J. Smit ds E. de Groot	ds Jaap Quist, HA ds Aart van Vuuren	ds Frederik van Harten X
	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Michiel de Leeuw	ds Charlotte van der Leest, S&T	ds Dick Schinkelshoek	ds Charlotte van der Leest, Cantate	ds Charlotte van der Leest
Belgisch Park Statenkwartier-W	Pr. Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00	⚪ W. van den Born Duinendienst	Robin Bulsing	ds P. Zaadstra	ds Frederik van Harten, HA	ds Wim Scheltens Duinendienst
Duindorp	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds Attie Minnema, S&T	ds Joke Boot-de Boer	ds Attie Minnema	Viering in H. Bartholomeuskerk	ds Attie Minnema
Ypenburg	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	*	ds Adrie Sterrenburg	ds Jan van Westenbrugge	X	ds Lenie Vollebregt

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Bert Karel Foppen prof. dr. H. van den Belt	ds Bert Karel Foppen ⚪ A. Treur	ds Bert Karel Foppen, HA ds Bert Karel Foppen	ds Bert Karel Foppen 15u ds Bert Karel Foppen	ds G. Termaat ds A. Jonker
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Hans le Grand	ds Karl van Klaveren	oecum. dienst ds Karl van Klaveren & ds Axel Wicke	ds Alex van Ligten
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Frans Bouwen	ds Rienk Lanooy, HA	ds Rian Veldman	ds Rienk Lanooy	10.30 ds Carel ter Linden, Cantate
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Wilna Steenberg, HA	naar Lukaskerk	ds Marianne van der Meij	ds Hanneke Allewijn	15u ds Hanneke Allewijn, intrede ds Jannet van der Spek
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	Jan la Grouw	pasteur Hartman Out, NL	pasteur Hartman Out	pasteur Karel Blei	pasteur Hartman Out
Overige kerken	Deutsche Evang Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	*	Intrede Pfr Thomas Vesterling	Pfr Thomas Vesterling	Pfrin Margit Gill	Pfr Thomas Vesterling
	Doopsgezinde Gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds Henriëtte van Dunné	ds Jannie Nijwening & Kees Posthumus	ds Christien Duhoux	Gangway to a future Ekklesia	ds Jannie Nijwening
	Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	Aandacht	X	Gez. dienst in Doopsgezinde kerk: Vrede verbindt over grenzen	X
	Ev. Broedergemeente Hernutters Chasséstraat 1	10.00	br Dyoemati Tumin	zr Christine Welschen, 14u hindostaanse dienst	zr Christine Welschen	oecumenische dienst Houtrust	zr Christine Welschen
	Haagse Dominicus Th. Swenckestraat 30	10.30	Eigen en vreemde identiteit, Ad de Gruijter	X	Vrede - Oorlog, Paul v.d. Harst	X	X
	Indon Ned Chr. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	13.30	ds Johannes Linandi	ds Betty Sari	ds Surya Harefa	ds Maria Winckler-Huliselan	11u ds Stanley Tjahjadi, gez. dienst met Marcuskerk
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 115	11.00	ds Casper van Dongen, HA	X	ds Joop Zuur	X	ds Jarek Kubacki
	Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Antje van der Hoek Openingsdienst	drs Carolien Gutteling-Sieverink	ds Reinhold Philipp, Vredesweek	ds Antje van der Hoek	ds Reinhold Philipp
	Gerf Kerk Vrijgemaakt Duinkerkerstraat 1	10.00	ds Jasper Klapwijk, HA	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Kees Haak	ds Jasper Klapwijk
	Ziekenhuizen	HMC Bronovo Bronovolaan 5	16.00	ds Engelen Hulsmann	X	pastor Guido Schürmann	X
Haga Ziekenhuis Leyweg 275		10.00	ds Gerda van den Berg	pastor Wim Hoefman	ds Yvonne Schoonhoven	ds Arja Hoogerbrugge	pastor Willy Hoogendoorn
HMC Westeinde Lijnbaan 32		10.00	pastor Guido Schürmann	pastor Willy Hoogendoorn	ds Irene Visser	ds Irene Visser	pastor Guido Schürmann
HMC Antoniushove Banninglaan 1 Leids' dam		10.30	pastor Willy Hoogendoorn	X	pastor Guido Schürmann	X	X
Dienstdoven en slechthorenden	Franciscuskerk Nie Broeckhuysenstraat 23	10.30	pastor Henk Verbaarschot	pastor Mieke Speckens	ds David Schiethart	pastor Nanda de Hoop	ds Joop Zuur
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	pastor Sjef Smit	pastor Rien Leijdekker	ds Mineke Kroes	pastor Mieke Speckens	ds Robert Nangu
Dienst doven en slechthorenden	Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	Els van der Wolf-Kox	X	ds Els van der Wolf-Kox	X	X

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Elke zondag 8.30 Gesproken Holy Communion 10.30 Contemporary & Traditional (Holy Communion) Services with on 4th Sunday Anointing & Prayer for Healing, 17.00 Wellspring Service. On 4th Sunday: Choral Evensongg	American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1 9.45 am contemporary service 11.15 am traditional service	Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170 Zo 9u30 samenkomst met zang en muziek meer op apgen.nl	Volle Evangelie Gem. Vredekerk Maartensdijklaan 126 za 10u30 NL za 19u Arabisch	Leger des Heils Ambachtskaarde 198 10u30 samenkomst met muziekkorps
	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7 zo. 10u eucharistie, wo 12.30 viering in zolderkapel za 14/9 14u orgelconcert, zo 15/9 16u Greg.vesper	Evangeliegemeente Morgenstond Beresteinlaan 263 Zo 10 samenkomst	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Zevende dag Adventisten Robijnhorst 197 Op zaterdag! 10u Bijbelstudie 11u dienst
		Genootschap der Vrienden - Quakers Stadhouderslaan 8 Zo 10u30 stille samenkomst		

Taizédiensten

Buurt- en kerkhuis Bethel,
Thomas Schwenckestraat 30
Elke maandag 19.30 Taizéavondgebed
Elandstraatkerk
Elke 1e zaterdag van de maand 19u30
Koningkerk Voorburg
Elke 2e zaterdag van de maand 19u30 Taizéviering

Rooms-Katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder rkparochiedevieringevangelisten.nl en rkdenhaag.nl

Centrum, Parkstr. 65a H. Jacobus Zo 9 u NL, 10u15 Lat, 12u NL	Schilderswijk, Hoefkade 623, H. Martha, H. Martha, za 19u, zo 11u30 NL 13u engelstalig /Afrikaans	Haagse Hout, Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11u	Bezuidenhout Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, wo 12:30	Marlot Bloklandplein 15, Onbevlekt Hart van Maria, za 17u, zo 9u30	Zeeheldenbuurt Elandstraat 194 OLV Onbevlekt Ontvangen, zo 11u	Rijswijk Sir Winston Churchilllaan 372 HH. Benedictus en Bernadette, zo 9u30	Deutsch Badhuisweg 35a Sonntags 10u30 Englisch Bezuidenhoutseweg 157 Sunday 10.00, 17.30 Français Stoeplaan 4 Wassenaar Dim 17.00
Regentessekwartier Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL, zo 10.00 NL, 12u Spaans	Valkenbos, Kamperfoeliestraat 279, Kerk Titus Brandsma vrij 10u zo 10u30	Loosduinen, Loosd. Hoofdstr. 4, Kerk Maria van Eik & Duinen di 10 u, za 17 u (even maand), zo 10 u	Waldeck/Kijkduin Aaltje Noorderwierstr. 4 H. Pastoor van Ars do 10u, vrij 9u, za 17u (oneven maand), zo 10u30	Leyenburg Leyweg 930 Emmaüskerk zo 10u, za 13u	Scheveningen Scheveningseweg 233, H. Antonius Abt, za 17 u, 18u (Engels 2 ^o , 4 ^o week) zo 10u	Rijswijk v. Vredenburgweg 69, H. Bonifatius zo 11u	

Doordeweekse diensten:
■ Avondgebed bij DE ZINNEN, elke maandag 18.15-18.45 in Christus Triumfatorkerk met aansluitend soep en broodje.
■ Aandachtscentrum, Schoolstraat 18, di/m vr 13 u stilteviering;
■ Evangelisch-Lutherse Kerk, elke woensdag 12.45-13u middagebed.

Symbolen: ♪ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * zie website van de kerk; ⚪ voorganger met preekconsent; ✕ kerkelijk werker; ⚪ proponent (ds i.o.); ⚪ missionair pionier

AGENDA: SEPTEMBER

Kerkadressen zie pg. 6.

Tips: redactie@kerkdenhaag.nl

Hele agenda: kerkdenhaag.nl

Concert

Orgel- en kamermuziek door Sander van Houten (orgel) en het Castello Consort (viool, viola da gamba en basviool, trombone, orgel).

Za. 7. 15:30 u. Collecte. ■ Lutherse kerk, Lutherse Burgwal 7

Aan tafel

Ontmoeting bij een (vega)maaltijd, met een meditatief moment tussendoor. Opening van het nieuwe seizoen. Org. Zinzoekers (20-30 jr.). Opgave uiterlijk 8/9 bij elleke@zinzoekers.nl. Ma. 9. 18:30-20 u. € 5. ■ Stek, Parkstraat 32

Parels

In de Pastoor van Arskerk presenteren buurtbewoners hun hobby of bezigheid, in het kader van parelsvanloosduinen.nl. Naafloop bioscoop: 'Still Alice' (2014). Za 21. 11-16:30 u. open dag, 17 u. film ■ Aaltje Noordewierstraat 6

Kids Praise

Kinderactiviteit: liedjes zingen met gebaren of dansjes, spelletjes en praten over thema 'samen leren'. Info: mazzelkidspraise.nl.

Zo. 15. 16-17 u. ■ Kruisheuvelkerk, Burg. Roeringlaan 6, Leidschendam

Vespers

Een kop thee en rustige muziek; daarna stille, individuele meditatie. Eerste en derde wo. van de maand.

Woe. 18. 17-17:20 u. ■ Houtrustkerk, Beeklaan 535

Alpha-cursus

Instapcursus over het christendom, met ruimte voor persoonlijke vragen. Eerst een maaltijd. Info:

mariavaneikenduinen@p4ev.nl. Leiding: diaken Jos van Adrichem.

Vanaf do. 19. 18:45-21:30 u. ■ kerk Maria van Eik en Duinen, Loosduinse Hoofdstraat 6

Museumbezoek

Bezichtiging van expositie Glans, Glorie en Misère: De Gouden Eeuw in Den Haag, over armoede en rijkdom. Rondleiding door Robert van Venetië, stadsgids. Aandacht voor religieuze aspecten.

Nadien lunchen bij de Haagse Kluis. Org. Houtrustkerk.

Vrij. 20. 11 u. ■ Verzamelen bij de kassa (entree eigen beurs). Korte Vijverberg 7.

Leo Fijen

Leo Fijen spreekt over 'Navolging anno 2020'. Fijen is historicus, journalist, en hoofdredacteur levensbeschouwing bij KRO-NCRV. Tijd nog onbekend: info bij dezinnen.nl.

Do. 26 ■ Christus Triumfatorkerk, Juliana van Stolberglaan 154

Taizé

Meditatie, liederen, stilte, een schriftlezing. Volgens de traditie van Taizé.

Vr. 27. 20 u. ■ Rafaëls huis, Badhuisweg 35a

Vredesfeest

Dans en muziek van verschillende culturele groepen in de Vredesweek. Kinderactiviteiten, hapjes en drankjes, infomarkt.

Zo. 29. 13-16 u. ■ Stadsklooster, Westeinde 101

Haagse kerken lief voor lhbt-ers

Een aantal Haagse kerken heeft openlijk bekendgemaakt in welke mate ze christenen accepteren die lesbisch, homo, bi of transgender zijn (lhbt). Ze hebben op wijdekerk.nl een enquête ingevuld van Stichting Wijdekerk, een initiatief van lhbt-christenen en betrokkenen. De stichting wil niet-heteroseksuele christenen ondersteunen bij het vinden van een kerk, en verklaart: 'Kerken hebben niet altijd een duidelijk zichtbaar standpunt ten aanzien van LHBT-ers. Vaak moet er nog over nagedacht worden. En als er wel beleid geformuleerd is, dan is dat niet altijd vindbaar. Wij merken dat transparantie heel erg gewaardeerd wordt. Om teleurstelling en afwijzing te voorkomen is het goed om helder

te zijn over het beleid van de kerk.' Een greep uit de vragen: Kan ik mij laten dopen? Mag ik deelnemen aan het Heilig Avondmaal of mag ik ter communie gaan? Een ambt uitvoeren? Kunnen wij een zegen ontvangen over onze relatie? Alle Haagse invullers – de Nieuwe Badkapel-Zorgvlietkerk, Abdijkerk, Christus Triumfatorkerk, Remonstrantse kerk, de Oud-katholieke kerk, Lutherse kerk en Lukaskerk – accepteren LHBT-ers voor 90 tot 100%. In sommige kerken, zoals de Lukaskerk, vormen de seksuele oriëntaties 'geen punt van discussie', maar 'er kan niet worden gezegd dat we weten hoe iedereen erover denkt'. Volgens Wijdekerk blijft er dan werk aan de winkel.

Meister Eckhart: op jacht naar geluk

Eckhart von Hochheim, bekend als Meister Eckhart, was een belangrijk laatmiddeleeuws theoloog, filosoof en dominicaan (1260-1327). Zijn gedachtegoed staat nog altijd volop in de belangstelling, onder andere vanwege zijn speculatieve (of mystieke) preekteksten over God. De Rooms-Katholieke Kerk vond sommige stellingen zo gewaagd, dat die kort na zijn dood veroordeeld werden. Zo preekte hij eens: 'God maakt jacht op ons met niets anders dan met liefde.' Hoe verhoudt dat zich tot onze eigen 'jacht' naar geluk en liefde? Frans Vervooren, pater van de kloosterregel Onge-schoeide Karmelieten, stelt die vraag centraal in een serie gespreksmiddagen. Deelnemers gebruiken de bundel *Meister Eckhart. Over God wil ik zwijgen* (2012), met vertalingen van Eckharts teksten.

DI. 17 SEPT, 15 OKT, 19 NOV; 14-16 UUR; € 10 PER KEER. PASTOOR VAN ARSKERK, AALTJE NOORDEWIERS-TRAAT 6.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

September 2019, jaargang 22, nr. 218

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de Rooms-Katholieke parochie Maria Sterre der Zee.

Contact:

redactie@kerkdenhaag.nl
hoofdredactie@kerkdenhaag.nl
Tel. 06 48 94 10 47
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Margot C. Berends (tekstredac-

teur), Robert Reijns (eindredacteur), Henk Baars, Henriëtte Boerma, Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Margriet Quarles van Ufford, Marijke Witteman.

Medewerkers: Irna van der Wekke, Eric van den Berg (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv

Advertenties:

kerkdenhaag.nl/adverteren
adverteren@kerkdenhaag.nl
06 12 31 30 53 (Robert Reijns)

Los postabonnement:

€ 22,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkdenhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Verhalenverteller Kees Posthumus

Verhalenverteller Kees Posthumus brengt een nieuwe selectie bijbelverhalen op boeiende en humoristische wijze aan de man. Voorkennis van de verhalen is niet nodig. Een voorstelling met muzikale begeleiding voor groot en klein.

Zo. 15 SEPT. 12:30 UUR. EMMAUSKERK, LEYWEG 930.

Cursus: Renaissance in het Noorden

Kunsthistoricus André Stek start een nieuwe serie colleges, ditmaal over *De Noordelijke Renaissance – Verbeelding van geloof en wereld tussen 1350-1600*. Met diaprojecties laat hij zien dat de Bourgondische landen in Europa invloed hadden op de culturele ontwikkeling van andere Europese landen, ook van Italië, in de 15de en 16de eeuw. Zo komt aan bod hoe het manierisme vorm kreeg in de opgroeiende Republiek. De cursusdagen zijn naar keuze op maandagavonden of donderdagmiddagen.

START OP MA. 23 SEPT. 19:30-21:30 U. OF OP DO. 26 SEPT. 14-16 U. TOTAALKOSTEN € 10. INFO, OPGAVE: COMPOSTELA1@LIVE.NL, 360 95 03. BOSBESKAPEL, BOSBESTRAAT 5.

advertentie

Firma A. H. Kerkhof & Z^o
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

VERSE THEOLOGIE

TRANSGENDER, GELOOF EN KERK

Nu is ze een vrouw, maar vroeger was ze man. Saskia vertelt: 'Ik had vanbinnen ontdekt dat ik niet een man was. De verpakking was anders dan ik me voelde. Ik durfde niet meer te bidden. Ik was zo zondig dat ik toch niet een kind van God kon zijn. Op een gegeven moment kon en wilde ik niet meer vechten en zo leven. Ik heb toen op de fiets een poging tot zelfdoding gedaan.' Na een lang transitieproces wordt Saskia uiteindelijk de transvrouw die ze nu is. 'Dat zie ik als een zegen van God. Ik ben een gezegende vrouw.'

Wanneer je biologische sekse niet overeenkomt met hoe je je man of vrouw voelt, dan spreken we van 'transgender'. Transpersoon zijn is anders dan travestie. Je kiest er niet voor om je

niet thuis te voelen in je lichaam. Feiten? Eén op de vijftig mensen, dus zo'n 340.000 in Nederland, voelt zich niet thuis in een mannelijk/vrouwelijk lichaam. Tweederde van hen voelt zich eenzaam, de helft heeft psychische problemen en 3% deed ooit een suïcidepoging. Transgender zijn is ingrijpend, voor jezelf en voor heel je omgeving, ook na een medische ingreep.

En hoe is het om te geloven als transgender? Gevoelens van angst en schaamte tegenover God (ga ik in tegen hoe ik geschapen ben?) en de geloofsgemeenschap (zullen ze me accepteren als ik zeg transgender te zijn?) drukken op mensen. Soms ook een wonderlijke bevestiging: '...toen voelde ik héél duidelijk tastbaar de hand van God zo vanachteren op m'n schouder... "Je bent op de goede weg. Het komt goed." En daar voelde ik me zó door gestrekt.'

Al deze ervaringen lees ik in de bundel *Wondermooi, zoals U mij gemaakt hebt*, het eerste Nederlandse handboek over transgender, geloof en kerk. Van alles komt erin samen: ervaringsverhalen, achtergronden, bijbelteksten, pastorale tips en zelfs een kinder- en tienerprogramma over seksuele diversiteit (en: nee, daar word je kind geen homo of trans van als hij/zij dat al niet is). De ervaringsverhalen raken me, zowel van transgenders als van hun partners. Ik voel plaatsvervangende schaamte voor de wonden die kerk en geloof hebben aangericht. Ik word ook aan het denken gezet. Hoeveel prettiger maak ik het als voorganger voor iedereen door in een kerkdienst een lied niet in wisselzang tussen mannen en vrouwen te laten zingen maar tussen hoge en lage stemmen?

De auteurs beseffen zelf dat hun verhalen nog wel erg blank en veelal protestants zijn en zien het boek als een opstap naar meer.

De Protestantse Kerk komt in ieder geval in het najaar met een handreiking voor naampresentatie en zegen van een transgender in de kerkdienst.

Ik hoop dat dit boek geloofsgemeenschappen veel zal aanreiken. Dat gaf het mij in ieder geval.

Stichting Transvisie (transvisie.nl) ondersteunt transgenders en hun naasten.

THEO HETTEMA

Heleen Zorgdrager e.a., *Wondermooi, zoals U mij gemaakt hebt: handreiking voor gelovige transgender personen en werkers in de kerk* (Utrecht: KokBoeken-centrum, 2019), ISBN 978 90 4353 038 5, € 19,99.

THEO HETTEMA IS THEOLOG EN VOORZITTER ALGEMENE KERKENRAAD VAN DE PROTESTANTSE KERK DEN HAAG.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN. OPNAMES EN AGENDA OPTREDENS: KERKINDENHAAG.NL

Steen & been

Weer is er een tuin geschonden:
nu vervangt een hek de heg.
Ook de linde is verzwonden,
want die nam het zonlicht weg.
Al die blaadjes op hun erven
vond men niet zo netjes staan,
dus de struiken moesten sterven
en daar kwam een oprijlaan.

Alleen de wind
waait over tegelpad en grind.
De regen klettert op het steen.
Waar kan het heen?
Waar kan het heen?
Nu bijna al het groen verdween?

Je kunt braden op plavuizen,
want de hete zomerzon
blijft maar hangen tussen huizen,
het wordt net een magnetron.
Maar het gras zit vol met griezels,
grond is modderig en vies,
dus we kiezen liever kiezels
en we nemen ons verlies.

Alleen de wind
waait over tegelpad en grind.
De regen klettert op het steen.
Waar kan het heen?
Waar kan het heen?
Nu bijna al het groen verdween?

Gun de planten, bloemen, bomen,
ook een beetje zand of veen
Gun elk dier een onderkomen,
want je leeft hier niet alleen.
Help het groen uit de problemen,
en draag snel een steentje bij
door een steentje weg te nemen.
Maak de tuinen tegelvrij!

Open Monumentendag: 'Plekken van plezier'

IN HET WEEKEINDE VAN 14 EN 15 SEPTEMBER is het Open Monumentendag. Het thema, 'Plekken van plezier', haakt in op de vraag: naar welke monumentale plekken gingen en gaan mensen voor hun plezier? Veel kerken in de regio, die met vieringen en andere activiteiten het nuttige en aangename combineren, houden open huis.

Lutherse kerk

Kinderen in de basisschoolleeftijd kunnen hun eigen orgel bouwen, en met organist Sander van Houten het echte Bätz-orgel onderzoeken. Za. van 14 uur (met drinken en lekkers) tot 15:30 uur; concert om 16 uur. Lutherse Burgwal 7.

Kloosterkerk

Expositie van bijbels uit het Koninklijk Huisarchief, rijk gedecoreerde exemplaren van kerkleden, zeldzame kinderbijbels en meer. De koninklijke bijbels geven de tentoonstelling een gouden randje. Inzamelaar Johan van Dongen: 'Vorig jaar exposeerde de Kloosterkerk onder grote belangstelling de doopjurken van enkele prinsessen. Dit jaar vroeg ik het Koninklijk Huis om bijbels. De Kloosterkerk heeft een lange geschiedenis met de Oranjes. Wilhelmina en Beatrix bezochten de (cantate)diensten vaak (met hun echtgenoten), koning Willem Alexander heeft hier catechisatie en belijdenis gedaan.' De collectie bevat enkele bijzonderheden: een inlegvelletje met aantekeningen van Wilhelmina, een bijbel met litho die kunstenaar Marc Chagall schonk aan prins Bernhard (zie afbeelding), een boek in braille, en een evangelie in miniatuur. Daarnaast zijn er grappige verzamelingen: 'Na het overhoren van een psalmversje ontvingen kinderen vroeger plaatjes met bijbelteksten.

Sommige gemeenteleden hebben ze allemaal be-
waard.' Za. 12-17 uur. Zo. 12-16 uur. Lange Voorhout 4.

O.l.v. Hemelvaartkerk

Bezoekers worden verwelkomd door lachende
duiveltjes in de hoeken van het kerkportaal, en
krijgen meer mooie verrassingen. Za. 10-17 uur,
Loosduinse Hoofdstraat 4.

Noorderkerk

Het is ook Nationale Orgeldag. Bezoekers mogen

tussen 10-17 uur het orgel van de Noorderkerk be-
kijken en bespelen. Za. Schuytstraat 9-11.

Rijswijk

De vier katholieke kerken in Rijswijk zijn geopend
voor rondleidingen, muziek van koren en pop-
bands, exposities van kerkschatten, kinderactivi-
teiten en meditatieve momenten. Zaterdag is er
een fietstocht langs de kerken.

Info: rkvlietstreek.nl/vieringen-activiteiten/open-
monumentendag.

Cursus theologie start deze maand

Wie een gedegen en brede opleiding in de theologie wil volgen, kan zich inschrijven voor de driejarige cursus Theologie voor Geïnteresseerden. De nieuwe leergang begint in september. Een vooropleiding is niet nodig, wel interesse voor diversiteit en ontwikkelingen in de hedendaagse theologie, spiritualiteit en ethiek. Er zijn zes basisvakken: Oude Testament, Nieuwe Testament, kerkgeschiedenis, dogmatiek/geloofsvragen, ethiek en praktische theologie (bestaande uit de deelvakken liturgie, diaconaat en pastoraat). Vaak zijn er ook keuzevakken, zoals spiritualiteit, filosofie, jodendom, gemeenteopbouw, wereldgodsdiensten, niet-westerse theologie of feministische theologie. De cursus, een initiatief van de landelijke Protestantse Kerk, is ook in Den Haag. De docenten zijn predikanten, kerkelijk werkers en andere specialisten. Informatie over data en kosten via w.van.duyn1@kpnplanet.nl of tvgdenhaag.nl.

Bazaars en verlotingen

In het najaar houden verscheidene kerken
een bazaar.

Maranathakerk

Kleding, boeken, brocante, speelgoed, schilde-
rijen, klein huisraad, keukengerei. Rad van
Avontuur en loterij. Koffie, taart, saté, vis en
broodjes. Za. 6, 14-19 u. Za. 7, 11-15 u.
2c Sweelinckstraat 156.

Lutherse kerk

Snuisterijen, boeken, speelgoed, huisraad, siera-
den, handgemaakte zaken. Ook taarten (bij de
koffie of om mee te nemen). Rad van Avontuur en
loterij. Activiteiten voor kinderen. Opbrengst
voor restauraties van kerk en kosterij. Za. 21. 10-
16 u. Lutherse Burgwal 7.

Nieuwe Badkapel

Curiosa, planten, zelfgemaakte artikelen, boe-
ken, kleding. Verlotingen. Kinderspelen, een
springkussen. Muzikale voorstellingen. Hapjes
en drankjes op het terras. Opbrengst voor het
kerkwerk. Za. 14, 10-16 u. Nieuwe Parklaan 90.

Duitse kerk

Kledingmarkt voor kinderen, dames en heren.
Taart en gebak. Za. 21, 9:30-14 u. Bleijenburg 3b.

Inspiratie van Lev Tolstoj

Hagenaar Sieuwert Haverhoek sluit passend aan bij de Vre-
desweek (21-29 september), waarbij (kerkelijke) organisa-
ties activiteiten houden met dit jaar als thema 'Vrede ver-
bindt over grenzen'. Hij biedt gratis presentaties en zelf
vertaalde boeken over Lev Tolstoj aan, ook ná die week.
Tolstoj was een Russische schrijver, filosoof en politiek
denker (1828-1910). Over zijn beweging zegt Haverhoek:
'In Tolstojs boeken vind ik antwoorden op existentiële
en spirituele vragen. Hij meent dat wij leven doordat de geest
van God ons ingeademd is. God is licht, wat betekent dat wij
geroepen zijn om licht te verspreiden. Tolstojs bekendste chris-
telijke boek, *Het Koninklijk Gods is Binnen in U*, noemt Gandhi in zijn
autobiografie als grootste inspiratiebron voor zijn geweldloze weerbaar-
heid.' Tolstojs boeken waren in Rusland en Nederland lang verboden vanwege zijn kritiek op
kerk en staat. 'Daarom wil ik het onbekende gedachtegoed hier verspreiden.' Dat lukt aardig,
want exemplaren van *Wat ik geloof* waren snel weggegeven. Duizend geschenkboeken van *De
Eerste Stap* (over deugden) en *De Wet van de Liefde en de Wet van de Geweld* liggen al klaar. Hij ver-
koopt ze niet, want 'Tolstoj gaf zijn eigen "christelijke werken" ook weg. Hij was een welge-
steld man en ik heb zelf ook een goed pensioen – een keertje minder met vakantie dekt de
drukkosten prima.'

INFO, PRESENTATIES EN BOEKEN VIA SIEUWERT.HAVERHOEK@GMAIL.COM.
MEER ACTIVITEITEN: VREDESWEEK.NL/AGENDA.